

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE: ТІДЕНЬ

ORGANE DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE
FONDÉ LE 15 OCTOBRE 1925 PAR SIMON PETLURA

Число 34-35 (684-85) Рік вид. XV. 19 жовтня 1939 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr

Паризь, четвер 19 жовтня 1939 року.

Велика війна ввійшла у нову фазу. Після промови Гітлера з «мировими пропозиціями» і твердої та гідної відповіді Даляє й Чемберлена на штучній «оффензиві миру» поставлено хреста. Оживлення й посилення боєвої діяльності на всіх фронтах — сухопутному, морському і повітряному, заангажування поважніших контингентів, підготовування з обох боків, не лише в мілітарній, але й дипломатичній та економичній царині, до збройної боротьби на ширшу скалю й на довший час — характеризують цю нову стадію європейського, поки-що — конфлікту. Тепер можна говорити не про можливість його локалізації, а про його не лише поглиблення, але й неминуче поширення. Нова бо стадія війни, якій не видко кінця, стадія не остання.

Дарма, що керівні кола великих демократій бачать сьогодні лише одного ворога, якого треба за всяку ціну перемогти — Німеччину, й на рішучому змаганні з ним скупчують неначеб-то всю свою увагу. У держав, які оружно стали проти гвалту на стосунках правда й справедливості, вже й зараз тих ворогів два: поруч бо з Німеччиною і за її спиною не лише стоїть, а діє Москва.

Вона, не зважаючи на свій формальний, хоч в досі нечуваний формі «нейтральності», що його з тих чи інших причин вважає за потрібне до сього часу терпіти західня дипломатія, фактично являється активною учасницею війни. Того за мало — одним з її винуватців і організаторів.

Адже хіба ж зважився так легковажно розпочати тяжку війну диктатор німецький, коли б не мав за собою заздалегідь запевненої германо-московським пактом допомоги Росії? Хіба впоралося б так швидко німецьке військо з опором Польщі, коли б з спини по злодійському не вдарила на неї червона армія. Хіба не сидить у Москві численна делегація фахівців, добиваючися від Совітів найширшої допомоги сирівцями? Тими сирівцями із Сходу, які дозволили б Німеччині як найдовше ставити опір на Західі?

Якою активною і якою реальною та конче потрібною була вже досі та московська допомога Німеччині, — показує надзвичайно висока ціна, що її остання за це заплатила. Ціну ту складали не лише українські та білоруські землі Польщі, що їх зайняли совіти, не лише балтійські держави, віддані їм на поталу, але й відмовлення від «життєвого простору» в берегах моря, що мало бути внутрішнє німецьким, перекреслення свого «Drang nach Osten», жертва — з погляду національного самогубна — своїми земляками, які осілися в Латвії та Естонії з часів хрестоносців.

З нашого погляду захоплення збройною рукою Західньої України та Білорусі й підпорядкування Естонії, Латвії та Литви шляхом пактів «добровільних» Москві — явища того самого порядку.

Нехай непрохана «протекція» російська над Галичиною, Волиню та іншими землями сусідніми, що їх злочинним попустом Гітлера віддано червоному катові, в очах дипломатичного світу не порушає «нейтралітет» Москви. Нехай і червона армія в Прибалтиці, і совітські бази морські в її берегах не міняють позиції, що її до Кремля додержують в Лондоні й Парижі. Нехай Москва на спілку з Берліном, за мовчазною згодою його супротивників, по черзі ковтає під ріжкими сосами близькі незалежні держави. Нехай поки-що ніякі факти, які б вони не були вовіюші, не спро-

можні розбити солодкої мрії про московський «нейтралітет», ми все ж певні, що ближча еволюція війни повинна неминуче втягти в чортоприю військовий подій і Росію, примусивши її одверто зайняти те становище воюючої сторони, яке випливає з її стосунків з Німеччиною та з дотеперішнього її поводження та її вчинків.

І в тому переконанні зміцнюють нас наступні міркування. Апетити московські, надто тепер посилені угодою з Німеччиною не на користь останньої, безмежні. І це саме стверджує теперішній конфлікт з Фінляндією. Та разом з тим совітські претензії до Фінляндії, яка має за собою підтримку скандинавських держав і на боці якої всі наші симпатії, не можуть не зустріти гострої одсічі з боку цієї країни, що — ми певні — ніколи не поступиться своєю самостійністю. Коли совіти, побачивши тверду рішучість і певну в собі силу, не одмовляться від своїх вимог, — вони мусять, хоч не хоч, увійти у війну, поки-що на Півночі.

З другого боку, безконечні пересправи московсько-турецькі, які поки-що скінчилися нічим, ставлять питання про Чорне море, панування над ним, його ролю в розвитку сучасної війни і проблему далеко ширшу — шляхів на Схід. А це справи, до яких союзники, неначеб-то не можуть поставитися байдуже, особливо з огляду на угоду німецько-російську.

Цими днями в «Le Temps» (17.X. 1939) було передано допис до італійської газети «Stampa» її берлінського кореспондента. Оповівши про розрахунки Німеччини на постачання сировини з Далекого Сходу через сибірську залізницю автор пише: «другі потрібні сирівці, починаючи з нафти, мали б виправлятися з Баку Чорним морем і далі йти Дунайським шляхом. От чому Німеччина з надзвичайними інтересом стежить за розмовами між Сараджоглу та Молотовим. Вона все робить в тому напрямі, щоб доступ до Чорного моря було замкнуто для британської військової флоти і щоб Туреччина була нейтральною». Далі кореспондент, який вважає «новий факт приязні російсько-німецької за ключ склепіння сучасного становища», зазначає: «військовий російський тиск з напрямку на Іран, до затоки Перської і навіть до Індії мав би бути дуже корисним для Німеччини, яка бачить в Англії свого найпоганішого ворога».

Тут інтереси Росії й Німеччини збігаються та разом з ти м глибоке протиріччя становища Москви та можливих його наслідків з інтересами союзників, в першу чергу Англії. І не думаємо, що з розвитком подій пощастило Кремлеві втриматися на двузначній позиції «нейтралітету» і не вплутатися у війну, як би він того смертельно не боявся.

І що швидче те станеться, а все одно має статися — то краще.

Подолати бо в край Німеччину можна, лише позбавивши її самого джерела постачання сировини, необхідної для ведення війни. А джерелом тим, по-за власними надто обмеженими ресурсами, джерелом нехай непевним, але єдиним служить сьогодня для неїsovітський Союз, що на свою руку й користь експлоатує багатства поневолених Москвою країн.

Щоб перемогти остаточно німецький імперіалізм, який став загрозою всій Європі й її спокою, треба разом із тим знищити до краю і його союзника — імперіалізм російський, небезпека якого виходить далеко по-за межі нашої частини світу.

Того буде досягнено тоді, коли станеться нарешті розподіл Росії.

А шлях до того найпевніший і найпростіший — це визволення поневолених Москвою народів — в першу чергу України — і одновчення їх самостійності.

Привертаемо увагу наших громадян, що перебувають у Франції, до конечної необхідності при залагодженню ріжних формальностей, отриманні паперів, виконанню своїх військових обовязків — настоювати перед одповідними владами на правильному зазначеному своєї національності — української. Це має по-за практичне велике принципіальне значення, підкреслюючи активну участь українців, як свідомих синів своєї нації, в обороні країни, гостинністю якої вони користуються.

З А П О В І Т О Р Л И К А *)

(з приводу однієї книжки)

Сам собою ясним стає той інтерес, який викликає до себе в сучасній українській еміграції величня й трагічна постать Пилипа Орлика і його товаришів, отих «мазепинців». Той великий попередник новітніх «лицарів абсурду» все життя своє присвятив одній ідеї, одному ділу: обороні прав української нації і боротьбі неперестанній за незалежність України.

Та близькість духовна нерозривними нитками в'яже через віки в одно суцільне отих «мазепинців» XVIII ст. і «петлюровців» XX-го — їх, що з осталися непохитно при бунчуку Орлика, і нас, що вийшли з Отчизни під прапорами Армії Української Народної Республіки, на чолі якої стояв наш незабутній вождь Симон Петлюра. І та близькість не лише вдачі чуттєвої, але ще більше — ідеологічної.

Політична спадщина Пилипа Орлика — то наша національна власність. І ми, сучасники, в наших прямуваннях до визволення рідного народу і змаганнях за незалежність української землі, ми есьмо лише виконавцями заповіту нашого минулого, з якого ми можемо бути гордими.

Нагадати хіба тільки конституцію Української Держави, прийняту в Бендерах 5 квітня 1710 року при обранні на гетьмана Пилипа Орлика: «нехай станеться на вікопомну Війська Запорозького і всього народу Малоросійського славу і пам'ятку!» 8). Вироблено і ухвалено було ту конституцію на еміграції, доля не дала ввести її на батьківщині в життя, але про те це не позбавляє цей історичний законодатний акт, який свідчить про високий рівень тогочасної української думки політичної, його великого принципіальnego значення 9).

*) Див «Тризуб» ч. 32-33 (682-83).

8) Источники Малороссийской истории, собранные Д. М. Бантышем Каменскимъ и изданные О. Бодянскимъ. Часть II, 1691-1721. «Чтения въ Императорскомъ Обществѣ Истории и Древностей Россійскихъ при Московскому Университетѣ». Москва 1859, кн. I, ст. 242.

9) Pacta et constitutions legum liberattumque Exercitus Zaporoviensis inter illustrissimum dominum Philippum Orlik, neoelectum Ducem Exercitus Zaporoviensis et inter generales, colonellos, nec non endem Exercitum

Провідна ідея Орлика, що її він сформував так влучно в словах інструкції царському нашому посольству 3. XI. 1711 року, які ми навели, як мотто цієї статті, — то й наша ідея:

«Ukraina... perpetuo sit ab omni extera dominatione libera!»

Для Орлика без Київа нема України і навпаки: «nec Kioviam sine Ukraina, nec Ukrainam sine Kiovia unquam posse esse!» 10).

Концепцію Орлика, виявлену в тих словах з його листа до Великого Візіра, знаходимо, лише в іншій редакції, у теперішньої української еміграції, яка живе гаслом: «Ключ — у Київі! Чолом проти Півночі!»

* * *

Але не самих лише українців можуть цікавити широко заクロені політичні концепції Орлика. Шукаючи реальних шляхів до їх здійснення, гетьман дбав про те, щоб помножити сили України в її боротьбі за визволення з «нестерпного ярма московського» можливими спільніками. По-за традиційними для України союзами з Швецією, Туреччиною та Кримом, по-за порозумінням із Польщею, шукав він союзників для тяжкої війни з північною потугою в народах, що їх Москва поневолила чи волі яких вона загрожувала.

Zaporoviensem, publico utrisque partis laudo conventa, ac in libera electione formaliter juramento ab eodem illustrissimo Duce corroborata, anno Domini 1710, Aprilis 5, ad Benderam. Латинський оригінал конституції надруковано вперше О. Бодянським у виданні — «Чтение Императорского Общества Истории и Древностей Российскихъ при Московскомъ Университетѣ», Москва, 1847, кн. I. Переписка и другія бумаги... Український текст її надруковано в тому-ж виданні 1859 кн. I — Источники Малороссійской истории... ч. II. — За наших часів латинський текст і французький переклад видано було редакцією «l'Ukraine» в Лозані: «*Pacta et constitutions legum libertatumque... Texte original avec traduction française*». Lausanne, 1916. Конституція українська 1710 року, якої ми не маємо соромитися перед іншими народами, що справедливо пишаються своїми історичними актами установчого характеру, як от, наприклад, — англійський «Habeas-corpus-act» французька «Декларація Прав Людини і Громадянина» чи польська конституція З-го Маю, — на жаль, досі не має, крім одної статті про неї академіка М. Василенка, своєї власної монографії; а вона на те заслуговує. Текст її, як бачимо, приступний і чужинцям.

10) Copia literarum a Duce Orlik ad Supremum Visirium, Benderae, 10 die Martii 1712 anno. Переписка и другія бумаги «Чтение...» 1847, I, 58.

Його плани концентрованої збройної акції проти Москви не лише силами українськими, але й спільними силами заинтересованих націй — *viribus unitis* — підводять нас до джерел того руху, для означення якого знайшли нині слово — «прометеїзм».

Гетьман пильно працював для об'єднання в рішучій боротьбі всіх можливих сил. Цікаві подробиці цієї діяльності П. Орлика подає Б. Крупницький в своїй книзі (ст. 18-22).

Маючи союз із Швецією, дбаючи про допомогу Туреччини, підготовляючи спільну татарсько-польсько-українську експедицію на Правобережжя й Лівобережжя з Слобожанщиною, гетьман через своїх уповноважених — прилуцького полковника Дмитра Горленка, генерального суддю Довгополого і генерального писаря Івана Максимовича складає 23. I. 1711 року «*pacta conventa*» з ханом Кримським. Ще перед цією козацько-кримською угодою він дбає далі про поширення кола союзників.

З тією метою виправляє П. Орлик генерального осавула Герцика з спеціальною місією до донців. Місія вдалася. Дон пристав до шведсько-українсько-татарського союзу. Донська делегація відвідала 12. VII. 1710 р. Бендер. З нею було виправлено до Кубанського султана листа («an den Circaschen Sultan»). І того-ж Чаркеського султана побував і Герцик, якому крім того вдалося зав'язати зносини з казанськими татарами і башкирами.

Підбиваючи підсумки тій діяльності П. Орлика, наш автор говорить: «При певних обставинах ціла Європа стояла, на його думку, під загрозою московської експанзії. Ще небезпечнішою була вона для її безпосередніх сусідів: Швеції, Польщі, Туреччини. Тому-то він звертається насамперед до них з своїми численними пропозиціями (особливо після бендерського періоду) заснування спеціально східної коаліції проти Москви. В проектах його виступають, як діючі сили, не тільки Польща, Швеція, Туреччина, як головні контр-агенти протимосковської акції, але й Крим, Буджацька Орда, Січ, Гетьманщина, Донське козацтво, татари Астраханські і Волжські і т. д. Як ідея сполучи всіх можливих і вартих уваги сил, передовсім зацікавлених в поборенні Москви, ці плани Орлика здаються нам дуже інтересними. Думаючи в таких широких маштабах, він відповідно трактував і ролю

України. Україна стояла в найближчім сусістві з Москвою і була найбільш загрожена з її боку. Орлик передбачав, що Гетьманщина й Січ не втримаються проти Москви і стануть жертвою її державницької політики. А після того прийде черга на Польщу і т. д. Тим часом існування сильної з'єднаної України потрібне для європейської рівноваги, загроженої московською експанзією. З другого боку, Українська Держава може бути охоронним валом проти Москви і в загальному значенні і в спеціально в східно-європейському, напр., для Польщі або Туреччини 11).

«Це вже виразна програма, — в іншому місці зазначає Б. Крупницький, — яка дає поняття про напрямні лінії Орливокової політики на Україні та з її східними сусідами 12).

А разом з тим та програма Орлика з-перед двохсот літ збігається з програмою сьогодняшньою нашою і наших близьких сусідів. Адже в планах Орливоких проти-московської коаліції бачимо — *mutatis mutandis* — народи, об'єднані сьогодня гаслом «Прометея», що його предтечею й пророком виступає на початку XVIII-го віку український гетьман-емігрант.

Справді бо проекти Орлика не втратили своєї ваги й на сьогодня. Ті-ж завдання, що стоять нині перед націями, поневоленими або загроженими Москвою, та-ж спільність інтересів в болоті з тим самим ворогом вимагають і аналогічних методів.

Заповіт гетьмана Пилипа Орлика — сама дійсність і сьогодня.

Нехай не пощастило «другому Тезеєві», до якого залюбки рівняв себе Орлик, — «блукаючи на перехрестях ріжких шляхів... визволити прекрасну Аріядну — Отчизну нашу, що їїстереже дракон московський, з лабірінту страшного поневолення і привернути її давню її свободу» 13).

11) Б. Крупницький. Гетьман Пилип Орлик... 179-180.

12) ib., 20.

13) «Ego ne custoditam Moscovitico draconem pulchram Ariadnam, patriam nostram, ex labirintho immanis servitutis in antiquam reducam liberatem erraticus per variarum ambages viarum Thesaeus»? Слова з промови Орлика, виголошеної ним після його елекції до Карла XII-го в Бендерах. «Pacta et constitutiones legum libertatumque.. Lausanne, 1916, c.22.

Нехай надії Орликіві на більші й дальші держави не спровадилися тоді, як не здійснилися подібні розрахунки на Захід і за наших часів!

Але поставлена ним мета — визволення України, а тепер разом з нею і інших поневолених Москвою народів і, як гарантія незалежного існування, обмеження Москви до її природніх кордонів єсть і сьогодня — «тò ктїца єї є!».

Але його принцип *«viribus unitis»*, його план мобілізації всіх можливих сил для єдиної мети, об'єднання їх в одній концептуалізованій акції проти Москви, той принцип, той план зостаються близьким усім, хто бореться нині, як і за часів Мазепи й Орлика, за свою власну державність.

І ми певні, що нащадки духовні Пилипа Орлика, того сміливого «аргонавта», того «другого Тезея», мовлячи словами Карла XII-го, давнього союзника України, — «вони не зрічуться ніколи од того благородного наміру свого перше ніж свободу їхньої Отчизни буде забезпечено і потугу московську буде придавлено і зведено до її справжніх границь» 14).

Вячеслав Прокопович

21. VI. 1939 року.

14) ... «non destituros ab honesto hoc proposito suo, priusquam asserta in libertatem patria sua, Moscorum dominatio refrenetur atque intra justos cancellos educatur.» Слова Карла XII з диплому шведської протенції гетьманові і всій Україні, данного в Бендерах 10 травня 1710. Ib., 23.

Не забувайте про регулярну присилку передплати за «Тризуб»

П О - З А М Е Ж А М И Б О Л Ю

Довершилась Україні кривда стара... Найбільший, відвічний ворог України захопив західно-українські землі, які лише короткий час були в його владі в часі світової війни. Що там діється, знаємо тим часом лише почасти з повідомлень совітської та європейської преси, і будемо говорити про це іншим разом. Діються у всякім разі жахливі ріці, відомі тим, що перебули страхіття українсько-московської війни та добу всеного комунізму. Нові українські емігранти помандрували на чужину, а старі емігранти зрослися ними подвійно, бо втратили на невідомий час і свою другу батьківщину, якою була для них Західня Україна. І кожен з тих, що опинилися по-за її межами, терпить біль і неспокій за долю тих, місце побуту яких навіть часом не знає. Стоїмо перед руїнами національної будови, творів столітньої національної праці, національно-політичних, культурних і господарських придбань, перед фактом навіть фізичного винищення нашої національної інтелектуальної верстви... Але мусимо переступити межі болю, глянути сміливо в обличча справді жахливої дійсності і заняти належні нам становища в новім фронті дальнішої боротьби за національно-державне визволення.

Не повинні ми собі робити найменших ілюзій, мусимо віднати одверто, що опинились ми в незвичайно тяжкім становищі, але не безнадійнім, бо поки живемо, маємо надію, а нація наша все живе. Становище України в Європі, робить значно тяжким і становище її в межах ССРР. Але від того, що політичні межі України пересунено раптом далеко на захід, до самих її майже етнографічних меж, зв'язок долі України і Європи не зменшився, а де в чім навіть зріс. Не для зловтіхи і гіркого вдоволення нагадуємо в Європі тим, кому це знати належиться, те, що було зазначувано багато разів, між іншим і на сторінках «Тризубу», а саме, що Європа мала лише дві можливості — розколисти ССРР на його складові національні частини, чи розпочати братобійчу війну. Вона вибрала, на жаль, другу можливість, але тривалого миру не матиме все-ж доти, доки першої можливості не викснає. Стверджуємо це не тому, що сподіваємося, що хтось за нас і для нас зробить, а для того, щоб зазначити, що саме і в яких політичних обставинах маємо робити, що нам робити належиться. Не є ніяким випадком і те, що рік, який кінчиться тепер війною, був від весни часом найбільшого зближення Європи з Москвою, яке нічим іншим, як війною й не могло закінчитися.

Змірити і означити вагу прилучення Західної України і Білорусі до ССР для справи визволення України можна тепер лише почасти. Пророкування, що матиме зиск з війни лише большевізм, себ-то Московщина, я уважаю що найменше пересадним. Але можна і треба зазначити де-які факти вже тепер та ужити їх як дороговкази для дальній національно-політичної акції, яка ні в яких умовах не повинна спинитися навіть на короткий час. Одним з цих фактів є те, що принаймні тимчасово маємо не два, а одно українське питання. Коли раніше були суперечки відносно того, яке значіння має Західня Україна в загально-українській справі, то тепер вони не можуть вже мати ніякого конкретного значіння. Тепер не може вже бути ніякого сумніву відносно того, що ті рештки українських земель, які полишились по-за межами московської влади можуть мати лише службову роль в боротьбі за визволення України. Питання про те, яке значіння матимуть ново-окуповані українські землі для дальнішого розвитку української національно-політичної боротьби в межах ССРР, полішаємо тим часом на боці, але тим більшу увагу треба звернути на зовнішній, так мовити європейський бік української справи. Твердимо, що, окупуючи етнографично-українські і білоруські землі Польщі становить московський уряд на порядок денний європейської політики не лише питання українське і білоруське в цілій їх широчині, а й справу визволення всіх інших поневолених націй ССРР. Ми можемо розуміти чи й не розуміти високу політику чи й стратегічні причини того, що держави, які зазначують одним з завдань продовження війни відбудову Польщі, разом з тим визнають і невтіральність московського уряду, що перевів окупацію більшої частини Польщі; але ми абсолютно не бачимо можности погодити одно з другим навіть в дальшім бігу війни, не кажучи вже про її кінець. А тим часом дивовижність, кажучи лагідно, невтіральності ССР збільшується з доконанням кожного нового пакту «взаємної допомоги» з балтійськими державами, що є фактично їх окупованням. Варто поставити й дальнє питання: коли кінець сучасної війни має унеможливити насилиство місцініших націй над слабшими, то яка є зasadница ріжниця між окупованням Польщі, балтійських держав, України, Білорусі, Кавказу чи Туркестану? Чи лише та, що одні було окуповано на двадцять років пізніше, ніж другі. І чи можлива відбудова Польщі без цілковитої поразки Московщини, себ-то розподілу ССРР на його складові національні частини? Чи не належиться властиво вирівняти стару кривду перед новою, хоч-би вже тому, що перша була без сумніву основою другої?

Чи не має при рівності всіх інших мілітарних даних більше виглядів на перемогу у війні та сторона, яка найбільш яскравої недвозначно зазначує в цілім обсязі мету збройної боротьби, яку провадить? А чи була б мислима сучасна війна, в її сучаснім вигляді, коли б Версальський мир не було обмежено на сході Єв-

ропи відбудовою Польщі? І чи не буде кождий мир, яким кінчиться ця війна, носити в собі зародки нової війни в близькій майбутності, коли сучасна війна не становитиме собі дальше йду зміни на сході Європи, ніж світова війна? Сучасна війна ріжниться, принаймні тимчасово від попередньої, світової, тим, що три великоріджені, які брали участь в попередній війні, в сучасній участи не беруть, а СССР перебуває в стані «невтралітету». Дальша чинність великоріджені, що стоять тим часом на боці, може залежати в значній мірі не лише від діяльного перебігу мілітарних подій, а й від розвитку дальших відносин по-між учасницями війни та «невтральним» СССР. Отже виразне зазначення цих відносин може мати поважне значення навіть на самий вислід сучасної війни. Зрештою сучасне становище московського уряду не лише в Європі, охопленій почасті війною, а й в Азії, сестільки суперечне всім основам інтернаціонального права і викликає, таку анархію в відносинах по-між європейськими державами що вдер жати його довший час очевидно не буде можливо.

Повище зазначає становище української справи в Європі, про її стан в межах СССР доведеться очевидно говорити окремо, примушує українське громадянство тут зробити тим часом наступні конкретні висновки та поставити перед собою наступні конкретні завдання. «Злука» майже всіх українських земель під пануванням Москвищі мусить нарешті допровадити до спрятання сего об'єднання всіх українських національних сил по-за межами СССР навколо наскрізь реальних і конкретних завдань. Пострібне перед усім нав'язання регулярних військ по-між європейською еміграцією та рештками українського краєвого населення, перед усім в Румунії, де умовини українського національного життя, ніби трохи покращали. Це тим більш потрібно, що в Румунії перебуває й деяка частина українських втікачів з Польщі. Не менш потрібно устійкення зв'язків по-між європейською та американською українською еміграцією, яка є в стані постачати й матеріальні засоби, без яких ніяка поважніша акція не є властиво можлива. Дуже пожадана була б присутність представництва американських українців в Європі для провадження рятункової акції на користь еміграції, полонених та українського населення під новою окупациєю.

Ця рятункова акція, що може засадити для української нації рештки її інтелектуальної верстви та інші цінні національні частини, має тим більше значення, що властива національно-політична акція зустрічає величезні перешкоди навіть і в невтральних державах, де юзагал чужинцям заборонено провадити якуюсь політичну акцію. Чим менші можності рятункової акції мають самі українці, тим більш зусилля повинні вони зробити, щоб отримати допомогу покликаних до цього інтернаціональних установ, а перед усім Міжнародного Червоного Хреста в Женеві. Але й на цім пелі можуть українці ссягти поважні результати лише тоді, якщо зможуть опертися на власні акції національні

організації та виступити від імені їх перед інтернаціональними допомоговими інституціями. Варто пригадати, що Женевський Інтернаціональний Червоний Хрест дістав недавно 250.000 ам.дол., переводить тепер свою внутрішню організацію і розпочинає свою діяльність на ширшу скалю. З українського боку було зроблено приватно женевські його централі пропозицію утворити спеціальну секцію для допомогової акції на користь українців, чи принаймні прийняти кільки осіб для праці, що знають українську мову, без чого порозуміння з українським населенням на окупованих теренах, з полоненими та емігрантами зустрічатиме поважні перешкоди. Пропозицію цю було прийнято прихильно в зasadі, але для здійснення її необхідне енергійне підтримання з боку українських організацій, як європейських, так і перед усім американських, які можуть пересилати через Червоний Хрест і грошеві датки на українську рятункову акцію, бо яка ж інституція візьметься помогати нам, як нації, коли ми самі для себе не будемо здатні щось зробити.

Але при кождій акції, як національно-політичній так і гуманітарній, треба перед усім пам'ятати, що тепер без власної преси властиво ніяка акція не є можлива. Значіння цієї преси тепер тим більше, що кожде отримання між поодинокими частинами нашої нації незвичайно утруднено. Зокрема треба пам'ятати про те, що значіння й задання «Тризуба» по окупації частин Польщі з українським населенням Московчиною незвичайно зросли. Західні українці опинилися тепер в тих умовах московської неволі, проти якої наш тижневик провадив довгі роки уперту боротьбу. І кому, як не Редакції його, знати найкраще умови і засоби боротьби проти Московщини. Отже можемо з правом сподіватися, що наш тижневник знайдеться в руках кожного українця, що не є байдужим до долі його поневоленої нації.

I. Павленко

НА СУЧАСНІ ТЕМИ

По завойованню Польщі німецько-совітськими військами та по розподілі її по-між Німеччиною та СРСР — перший етап несвої європейської війни ніби закінчено.

Закінчено цей етап новим німецько-совітським договором, що його оголошено в імені цих двох урядів декларацією з 28 вересня с. р., в якій сказано, що обидва ці уряди «урегулювали з підписаною того-ж дня угодою всі питання, що випливають з факту розпаду польської держави і таким чином утворивши певну базу для довготривалого миру в Східній Європі, спільно

висловлюють думку, що правдивим інтересам всіх держав однією залученням стану війни, що існує поміж Німеччиною, з одного боку, і Францією та Англією, з другого». Обидва уряди мають вжити заходів, щоби «у згоді з іншими дружніми державами», як можна скорше досягнути цієї мети. Коли їм того не вдається, то тоді, мовляв, одновідальність за цю війну спадає на Англію й на Францію. І в цьому випадкові Німеччина й Сovітський Союз будуть «взаємно радити над необхідними мірами».

Заявивши потім, що справи східного півдня і Сходу Європи належать до компетенції лише цих двох держав (Німеччини й Сovітів), канцлер Німеччини розпочав так зв. «офензиву миру» і виголосив 6 жовтня с. р. промову перед Рейхстагом, в якій в дуже неясній формі висловив «мирні пропозиції». Ці пропозиції базуються по-перше на факті подолання й знесення з карти Європи Польщі, а по-друге на зазначеній спільній заяві Німеччини й Сovітів, що до справ південно-східніх і східніх в Європі ніхто не має права, фігурно висловлюючися, сунути носа, крім них двох. Італія, якій ніби Берлін запропонував бути посередницею у цих «мирних» пересправах, виявила дуже холодне відношення до цієї пропозиції і поспіху жадного не показала.

А цілком зрозуміло, що ці «мирні» пропозиції Німеччини, припірені погрозами у промові Гітлера, не могли аж ніяк бути прийняті Францією та Англією.

По-перше, не могли вони бути прийняті тому, що Англія й Франція розпочинали війну не для того, щоб її закінчити по розбиттю Польщі і щоб розпочинати її поновно через пів-року чи через рік, коли б сталося, безпеперечно, нове напруження із-за яких інших домагань нестримної у своїх апетитах Німеччини. Поставлення Франції й Англії перед фактом погрому Польщі — не може бути, очевидна річ, базою для яких будь пересправ.

А по-друге, що може й найважніше, — це чини нового союзника Німеччини — Сovітів, які, скориставшися з перемоги Німеччини в Польщі, дістали собі велику частину, але, не вдовольнившись лише цим, почали тим часом прибрати до рук поліщені на призволяще балтійські держави. Першою жертвою впала Естонія, яку приневолила Москва договором про не-агресію (о, іронія сучасного моменту!) відступити права військової окупації на островах Дауга і Езелю та Балтійського Порту. А ця окупація фактично ставить під контроль всю життєву чинність Естонії і oddae її на ласку червоної Москви. Наступною жертвою пішла Латвія, де в Лібаві, Віндаві та Пітрагасу мають бути московські гарнізони і бази. А тепер заходяться Сovіти біля Литви та Фінляндії, і навіть, як вже подає преса, чіпляються вони і до Швеції, боходить їм про Аландські острови (що належать до Фінляндії), які важливі для Швеції, бо замикають вони Ботничну затоку. Таким чином продовжується руйнація порядку річей усталеного Версальським договором, лише з тою різницею, що до цього часу у цій акції вела перед Німеччина (поминаючи свої внутрішні справи

не дозволені цим трактатом — репарації, військова повинність, озброєння, відновлення флоту морської і повітроплавної) заняла Ренанію, Саарську область, розбила Чехословаччину і врешті Польщу. Тепер же процес руйнації порядку версальського пророблюють Сovіти, які тим часом акцію свою направили на північ Європи — Балтика — де іншими методами, прихованими за формулу пактів про не-агресію, переводять вони справу «возможнення» «єдиної неділімової». Очевидно недалекий той час, коли Сovіти, покінчивши свою експансію на Балтиці, одверто вільнутися на Південь — Балкані та басейн Чорного моря — на що є вже серйозні вказівки.

Небезпека для світа, що настала у виразі совітсько-німецького симбіозу безперечно ставить перед державами Антанти завдання довгої війни, перепетії якої ще сьогодні трудно усі передбачати. Але прийняти «мирні» запросини Гітлера на конференцію безперечно вони не змогли. Тай уже з поводження нейтральних держав виходить, що ті пропозиції не до прийняття. Ані Бельгія, ані Голандія, ні Ватикан, ні Японія, ні Італія, ні Сполучені Штати — не зголосилися за посередників, а це вже вказує на негативну їхню оцінку німецької чинності в союзі з совітською.

* * *

Як ми вказували попереднього разу, що несподіваний для батькох на європейській сцені актер, а саме Сovіти, спричиниться до великої плутанини стосунків у міжнародному життю і викликить почуття загрози в цілій Європі.

Сьогодня починають вже розуміти поважну небезпеку цього «несподіваного актера», що поводить себе справді, як то говорить московське прислів'я — «як кінь у посудній крамниці».

Факт розпущення комуністичної партії у Франції, її переслідування та арешти комуністичних депутатів говорить вже багато. А слідом за тим видно вже зміну опінії. Так, знаний політичний французький діяч, сенатор Анрі Беранже, голова комісії закордонних справ Сенату, у статті своїй «Подвійна небезпека для заходу — панславізм і пангерманізм» («Paris-Soir» з 30. 9. 1939 р.) визначає:

«Росія завжди мріяла бути найвищим виразником колективного генія слов'ян. Це під цим подвійним титлом Ленін і Сталін захотіли продовжувати і навіть перевищити чини Романових»

А трохи нижче той же автор пише:

«Західні цивілізації, однаково як італійська і іспанська, так французька чи англійська чи навіть американська — були б

неправі, як би не глянули у вічі цьому сполученню подвійної російсько-німецької небезпеки. Це ж бо найгіантніша небезпека, що нависла над цивілізацією од часів варварських великих наїздів на прикінці римської імперії.

Як подає преса, в Італії вже починають трактувати, називаючи своїми іменами, большевиків. Оце «Corriere Padane», виступивши з обуренням проти якогось римського журналу, де було уміщено біографичну нотатку про Ворошилова, зазначає, що

«Коли спочатку Ленін, а потім Сталін запримітили Ворошилова, то це власне тому, що вони знайшли його, як виключного гангстера»

А далі ця газета пише:

«Ворошилов і його братя, як і всі злочинці большевицької Росії, нас лишають цілковито байдужими. Чи вони вихваляють оден одного, чи вони перегризають горло оден одному, — це їхня справа, принаймні стане на світі менше злочинців.

Але що є цілком неприпустимим, то це те, що приготовлюють до ужитку фашистським читачам легенду про Ворошилова, легенду, що ніби робить конкуренцію легенді Гарибалльді. Ми родилися антикомуністами і ми такими твердо зостанемося. Ми не уділюємо большевикам ані одного грамма поваги, ані одної уніці симпатії. Для нас вони є лише трагічними блазнями, професійними містичіаторами, зразками найбрутальнішого звірства, потворами, що живуть на услугах найбожевільнішої найбезпечнішої антрепризи облуди, жорстокості й людського занепаду, що їх не було ще в людській історії» (за «Le Temps», 10. 10. 1939 р.).

До речі сказати, коли такими епітетами частують італійські журналісти союзника Німеччини, то виходить дуже слабкий комплімент і до самої Німеччини. Така стаття багато говорить про майбутність німецько-італійських стосунків.

Врешті совітська експансія на Балтиці дуже серйозно занепокоїла не тільки Фінляндію, але й Швецію, та всі північні держави. І хоч фінляндська делегація іздила до Москви, але Фінляндія вжila зразу ж превентивних військових мір і змобілізувала вже кільки сотисяч вояків під прапори. Відається, що Совітам тут вріжеться, як то говориться, кінчик, бо Фінляндія не Латвія й не Естонія. Ця країна, що вміє мовчкі жити й працювати за часу, зуміє взятися за зброю і дати належну одсіч апетитам Москви, сп'янілій після успіхів в Польщі та на українських землях.

І справді вирисовується вже опінія, що московські побіди, то є — «Піррові побіди», як пише Мірекур в «L'Intransigeant»

з 10. 10. 1939. А для західної опінії, то вже є великий поступ. Зазначений автор в кінці свого політичного огляду зазначає, що

«успіх, який ніби то дав Гітлерові можність хвалитися в день, коли фон Рібентроп підписав совітсько-німецький пакт, обернеться і то невдовзі проти необмежених амбіцій фюрера, якого поставлять, як і його змовника на лаву обвинувачених.

І побіда Москви буде тоді Пірровою побідою».

* * *

Іншої співають звичайно російські патріоти з під Казембековських прапорів у «младороській» — «Бодрості». Ототожнення совітського союзу з Росією на сторінках цього паризького органу йде повним темпом. Наведемо уривки з статті С-ного «Советський імперіалізм» («Бодрость» ч. 245 з 1. X. 1939 р.).

Говорючи про московську верхівку, як про людей, які «найдалі пішли праворуч од початкової містики», автор пише:

«Коли зараз про них кажуть всюди закордоном, що вони ведуть політику ультра-імперіалістичну, що вони, у Прибалтиці, в Середній Європі, і на Балкані все більше входять в ролях наслідників старої російської великороджавності, старого російського «пансловізму», як зараз прийнято писати, то це, звичайно, так. Пояснення цього факта є не тільки в особистій еволюції теперішньої правлячої групи Молотова-Ворошилова-Андрєєва-Жданова, і навіть головним чином не в них. Їхня особиста еволюція є тільки результатом і одним із симптомів загальної еволюції країни. А що-до останньої, то сумнівів нема». «Російські маси зараз перебувають в пароксизмі патріотизму і національної гордості, як що хочете, навіть шовінізма, породженого із десятиліть національного приниження. І, звичайно, війська, які зараз займають Галичину і північні схили Карпат, не мають уже в своїй психології рішуче нічого спільногого з тими червоними частинами, що вривалися в ту саму Галичину в 1920 році. В країні, усіянній могильними хрестами російських бойців, що впали тут в 1914, 1915, 1916 роках, можна собі уявити, що твориться в головах командирів і бойців червоної армії, які роками вже виховані на Олександру Невському, на Петрі, на Суворові й Бородині і які зовсім недавно читали (вперше) в совітській пресі про «героїзм російських старшин і вояків» в світову війну»...

«У росіян, що підіймаються на Карпати, не може не кружитися голова... Мотиви, ніби й протилежні, сплітаються воєдино. Підтягнутий, дисциплінований, що не має вже нічого «большевицького», старшина відрекомандовується начальникові

угорської частини командиром «робочо-селянської червоної армії» не тільки тому, що так положено уставом, але й тому, щоби в певному розумінні висунути Європі язика.

«Великий російський народ, перший серед рівних»: ця націоналістична і імперіалістична формула починав переплескуватися за кордони Совітського Союзу»...

Не будемо втомлювати читача такими повчальними цитатами з Паризької російської газети, але однаке не можемо не взяти ще одну характерну цитату:

«Кордони Совітського Союзу — «батьківщини всіх трудящихся всього світу» могли теоретично розширюватися без кінця. Практично ж, вони зовсім не розширилися, бо інтернаціональна батьківщина «трудящихся» була просто вилодком, але це інше питання. Навпаки, експансія Совітського Союзу, як російської імперії, — це річ практично можлива, і як бачимо, на ділі реальна».

Як бачимо, автори із «Бодрості» справді бадьорі і прекрасно роскривають та таємниче, що московські можновладці ховають за своїми заявами про «нейтралітет». І після таких пояснень іревеляцій звичайно перестають бути секретом всі теперішні тенденції і чини совітів.

Для нас українців, такі пісні — річ не нова, то є стара пісня, яку ми вже чуємо віддавна. Ми дуже добре знаємо, і хотіли б, щоб і світ в тому був переконаний, що існування незалежної України напевне спинить цю загрозу російського імперіалізму і при тій нагоді може послужити ліком для сучасних росіян, як із паризької «Бодрості», так і з московського Кремля, щоби не так вже «крутилася голова» у тих же росіян.

К. Юноша

+ АРКАДІЙ КУЧЕРЯВЕНКО

В минулому серпні навіки спочив український працівник і патріот Аркадій Юрієвич Кучерявенко. Походженням з козацького старшинського роду, покійний народився в Полтавщині 1877 року коло містечка Білики.

З молодих літ працював у Полтаві в земстві, як статистик. Відділи статистики скрізь були пройняті ліберальними тенденціями, а на Україні ще й до того українськими та українофільськими. Отже там він і познайомився з українською національною справою, якій віддано й служив ціле своє життя. Енергійний, сміливий та запальний, він, коли народилася Українська Революційна Партія, зразу пристав до неї і був видатним членом Полтавської Громади РУП.

Він був один з тих, що допомагали Українській Семинарській Громаді розвинути революційний запал семинарської молоді, з якої кільки осіб вступили до РУП або провадили працю в напрямі РУП. Чільне місце в цій семинарській громаді займав тоді покійний Головний Отаман Симон Петлюра, з яким Кучерявенко близьче зійшовся. Через нього ми діставали ріжну революційну літературу, у нього дома часто збиралися для спільногого читання її або для відчитання рефератів чи просто на інформаційну бесіду. Це через нього доходила до нас українська література з Галичини — Львова й Чернівців. 1903-го року його арештовують в Полтаві, разом з іншими юнаками, в більшості б. семинаристами, за приналежність до РУП. Обвинувачення було для всіх одне: «приналежність до товариства, що ставить метою скинути існуючий режим та відрівнати частину імперії, а також затримання революційної літератури та її розповсюдження». За це мусіли ми дістати каторгу, але революція 1905 року, та маніфест 17. Х об'явили «волю», як молодих людей, не було поставлено перед суд.

Після тюрми Кучерявенко переселяється на Кубань і там залишається до переїзду на еміграцію в р. 1919. І тут він також працює на українському полі. Вибирає працю, яка б улекувала йому стики з населенням з метою кращої пропаганди — працює по кооперації й займає нарешті видатне становище.

Переїхавши на еміграцію, він якийсь час живе в Царгороді, в Парижі, Берліні й нарешті знов у Парижі. За цей час він виховує сина й дочку та становить їх «на ноги». А сам наймає ферму коло Ніци й осідає на господарстві, де його й знайшла смерть.

Живучи у великих центрах і стрічаючись з емігрантами, він не міг примиритися з еміграцією духовною, з її дрібним політиканством та непотрібною гризнею. Його енергія й вся духовна вдача прагнула живого діла, практичного, діла наслідки якого були б видні зараз. Він часто скаржився на духову илявість еміграції і часто казав, що треба робити щось революційного. Кипуча

енергія вимагала виходу, — і не нашла. Осів на хуторі, вів дуже добру господарку, мав пошану від сусідів, але й тяжко працював, не маючи спочинку. Від кількох літ жалівся на втому та безцільність життя. «Набридло жити», — сказав він перед смертю. Більше сорока літ працював на ниві національній, вимагав великого чину, сподіався побачити рідну Полтавщину. Жив, горів. А французька земля прийняла його на вічний спочинок у Грасі, на півдні Франції. Поховали його 15 серпня жінка, син та старий товариш Григорій Довженко.

Одійшов від нас ще один Полтавець, один з перших пionерів ідеї самостійності України «від Кубані аж до Сяну-річки».

Спи ж спокійно в чужій землі, дорогий друге, земляче, твої старі товариши клонять свої посивілі голови перед твоєю могилою. А пройде час, ми прийдемо до тебе, і може хтось принесе тобі звістку, що самостійна Україна вже повстала. Вічна пам'ять!

Іван Рудичів

ЛЬВІВ У МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛІ

З листа, який післано 13 жовтня нелегальним шляхом через Чернівці, довідуємось де-що про львівське життя.

Уся праця большевиків обернена на підготовку «виборів» до «Народного Зібрання Західної України», що мають відбутися 22 жовтня. Син Івана Франка — відомий колишній перекинчик — учитель Петро Франко став з ласки окупантів заступником голови окружної виборчої комісії.

У міському театрі 12 жовтня «демонструвала» молодь усіх національностей. Аби це віче не провалилося, співав відомий хор «Думка». Після концерту і промов большевицьких агентів одбувалися так пострібні Москві гайдкі сцени братання українців, поляків, жидів, німців і росіян.

Коло 2000 інженерів складало свою відданість Сталінові у п'ятницю 13 жовтня на зборах у будинку університету. Промоєля інж. Сокольницький, інж. Леш, комісар львівського університету доц. Марченко, член тимчасової управи міста Задорожній та інші. Зміст промов легко себі уявити.

На неділю 15 жовтня призначено масові віча «міжнаціональної єдності» коло пам'ятників Івана Франка й Адама Міцкевича.

Усі професійні спілки розв'язано. На їх місце прийшли єдині червоні профсоюзи.

Варшавський польський театр «Мініатюр» починає свій вистави.

У Львові є коло 2000 утікачів з Варшави. Полювання на польських старшин і на українських емігрантів щє-дня кінчается переданням у руки катів кількох десятків нещасних.

Богато будинків знищено вогнем німецької артилерії, яка 9 днів бомбардувала Львів, але так і не бачила самого міста, бо згідно ганебної угоди з москалями мусіла відійти на Захід за Сян. В останній хвилині баварським дивізіям піддалася ціла польська залога Львова щось коло 22.000, аби тільки не опинитися у большевицькій неволі. Досі не знати, кому з українських діячів пощастило вийхати свесчно з міста.

Школи відкрито. За навчання платити не треба. «На домагання самого населення» в усіх школах заведено російську мову.

А всі мури Львова обліплено більшими і меншими оповістками: «Даю уроки русського языка»...

ЩО ЗНАЧИТЬ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ РОСІЙСЬКА ОКУПАЦІЯ ВОЛИНІ Й ГАЛИЧИНІ

Російська окупація Волині й Галичини визначає для українців слідуючі речі:

Шість мілійонів людських істот засуджено на неволю і віддано на переслідування підлої російської поліції.

Ціла інтелігенція буде приговорена до смерті або до голодування оскільки не буде служити московським хамам; Церква буде знищена, її багатства будуть розкрадені, служителі розстріляні або розігнані; виховання народу буде доручене катожанам і убийникам, вибраним ГПУ; українська культура національна, розвинена ціною стількох зусиль і стількох жертв буде отруєна історичними брехнями, видуманими російськими реакціонерами і удосконаленими сучасними московськими наці; чудові кооперації і кооперативні банки українські будуть розграбовані; велика бібліотека імені Т. Шевченка у Львові, національні музеї, картинні галереї, все буде «почищене» во славу Леніна і на користь ГПУ. Галицька нафта буде дана Гітлерові, яко Іудина заплата. Українські селяни будуть зігнані, як худоба в колгоспи, щоб постачати хліб московським фараонам, що вживуть його для нових загаїв і нових «перемог» над народами слабшими за Россією.

Але при їхній дикій і кріавій зажерливості, росіяне зробили одну помилку: вони об'єднали цілу Україну під їхньою владою.

Наступить скоро день, коли 40 міліонів українців подадуть Московщині рахунок і візьмуть її за горло, щоб вона одмовилася від паразитарного володіння Україною і всіма країнами, зрадницькі і безсorumно нею захопленими.

УКРАЇНСЬКА МЕНШІТЬ В РУМУНІЇ ПРИЛУЧЕНА ДО «ФРОНТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ»

Під таким заголовком румунський часопис «Universul» з 6 жовтня 1939 року подає про відродження українського національного життя в Румунії. Прем'єр-міністр К. Аржетояну прийняв 5 жовтня в присутності міністрів для національних меншин С. Драгоміра міністра по організації «Фронту Национального Відродження» К. Джуреску панів: Володимира Залозецького, Іллю Гаврилюка, Юрія Сербинюка і адвоката Дениса Маєра-Міхальського, як представників української меншості в Румунії. З ними дійшов він до наступного порозуміння з метою втілення цієї меншості у «Фронт Национального Відродження»:

«На підставі закону про створення «Фронту Национального Відродження» і декретів з дня 4 серпня 1938 р. відносно до меншостей затверджено наступне:

I. Українці, піддані (горожани) румунські, приєднуються до «Фронту Национального Відродження». В селах і містах з мішаним населенням мають бути створені окремі секції українські. Ці секції матимуть 4 представників у Найвищій Національній Раді. В бюрах секретаріятів будуть назначені відповідно урядовці-українці.

II. Всі професійні організації українців-автохтонів, підданих румунських, будуть влучені до відповідних професійних організацій передбачених сучасними законами. Вони братимуть участь в управі цих галузів, їм забезпечене відповідне представництво в установах провідничих.

III. По-за маніфестаціями політичними, що в цілості включаються у «Фронт Национального Відродження», українці, горожани румунські, мають право на створення окремих організацій для цілей культурних, економічних і соціальних.

* * *

Згідно з частиною III вищезначеного порозуміння представники української меншості склали на руки п. міністра справ внутрішніх наступне прохання:

«Пане мініstre,

На підставі порозуміння заключеного для втілення української меншості у «Фронт Национального Відродження» прохаемо вас про дозвіл на створення нашої організації для цілей культурних, економічних та соціальних під проводом п. п. Залозецького, Г. Алексієвича та І. Гаврилюка».

У відповідь на це прохання міністр внутрішніх справ Н. Отеску надіслав представникам української меншості в Румунії наступний лист:

«Міністерство внутрішніх справ в наслідок заключеного порозуміння доводить до вашого відома, що уділяється п. п. В. Залозецькому, Г. Алексієвичеві й І. Гаврилюкові уповноваження на створення організацій, як генерального представництва українського суспільства в Румунії, для цілей культурних, економічних і соціальних».

* * *

Цією згодою уряд закінчує свої змагання для включення етнических меншостей в Румунії у «Фронт Национального Відродження» і тим самим поновно засвідчує той дух свободи і зрозуміння, що являється підставою державної політики румунської відносно всіх горожан без огляду на їхнє етнічне походження.

Переговори з представниками української меншості були розпочаті міністром для справ національних меншин С. Драгоміром негайно після засновання «Фронту Национального Відродження» у січні б. р. Українська меншість належала з того часу до нової політичної організації краю, записалася до «Фронту Национального Відродження», але не заключала окремої умови. На підставі того зближення п. Володимир Залозецький кандидував при виборах парламентських в червні 1939 р. на спискові «Фронту Национального Відродження», як представник української меншості.

Вкінці на домагання вислане представниками української меншості мініstromi С. Драгомірові та щоби підтвердити зasadу рівного трактування всіх етніческих меншин в Румунії, уряд постановив заключити також з представниками українців-горожан румунських договір подібний до тих, що він заключив зо всіма іншими меншостями.

Таким чином договір був заключений для повного задоволення української меншості, яка вміє лояльно співпрацювати для розвитку і закріплення румунської держави.

(«Universul» з 5.10. 1939 р.)

ПРАЛІС ШУМІТЬ

(Лист з Парагваю).

Товариство «Просвіта» живе в Парагваю своїм життям. Правда, що інтриги й перешкоди є на кождім кроці. Але ми до цього звикли. Це буденна річ. Товариство «Просвіта» родилося в тяжкій атмосфері боротьби за національне ім'я, зросло в цій боротьбі, пустило глибоко коріння і точно жадні перешкоди вже його не лякають.

В цьому році Товариству випало одзначитися при одній нагоді, яка зостанеться в пам'яті кожного з нас. Приблизно 20 липня б.р. оповіщено було, що 30 липня наше місто відвідає ново-вибраний президент Республіки генерал Хосе Фелікс Естігарібія (на котрого покладає цілий край велику надію). Комісія по прийняттю п. Президента, яка складалася з Голови міста п. Альфреда Густоле і найбільш поважних осіб, випустила відозву як тако-ж і запрошення до усіх національностей, щоби взяли участь у святі прийняття п. Президента.

Т-во «Просвіта», котре тепер правно існує тут, подало Голові міста офіційну заяву, що воно візьме участь при зустрічі високого гостя з національним прапором і оркестрою, яку посідає Т-во. Заява наша була взята під увагу і Т-ву біло відведено перше місце, в голові усіх чужинців.

Але наші вороги не сплять. День і ніч вони працюють, щоб не замаяв вулицями далекого і мало кому відомого міста Енкарнаціону український прапор. В останній день (коли вже Управою було розіслано бюллетені і розпорядження) викликали нагло Голову Т-ва до поліції і сповістили, що прапор український на параді заборонено (як не державний). Зрозуміло звідки з'явилася така протекція.

Не гаючи часу Управа Т-ва звернулася з протестом куди слід і протест дав свої наслідки.

Підвечір 29 липня м. Енкарнаціон ожило. Кругом затарожкотили вози. То спішили наші люди, що мешкають навколо, на дистанції десятків кілометрів від міста, і які знаючи, про те, що пробували заборонити наш прапор, їхали до міста. Почулася музика. То наша оркестра на конях з філії Т-ва — з колонії імені гетьмана Богдана Хмельницького (Богданівка). Всі музиканти в національних строях. Грають — «Гей ну те хлопці до зброї...» Місцева публіка зацікавлена величавими приготованнями українців.

На ранок, саме 30-го, зібралися поновно всі біля будинку міста. День випав чудесний. Легкий вітрець повів нашим прапором. Велика кіль-

кість членів «Просвіти», що з'їхалися на це свято, одчували і гордість і вдоволення, що українські кольори мають вулицями чужого міста. Бо справді ніхто з чужинецьких організацій не мав оркестри, не мав колоритних одягів, як наша колонія. Проходячи біля міської Управи наша колона стала на хвилину струнко, прапори схилили на знак пошани й подяки перед владою, а потім під звуки оркестри, що заграла марш «Ми гайдамаки...» рушила далі до двірця. Вороги бісяться, але наша колона все більшає і більшає, навіть не українським елементом.

Будучи вже біля двірця, вже чули, як під'їзджав потяг Голови держави. Колона стала, а оркестра заграла парагвайський гімн. Наші лави зростають все більше і більше. Нам вже публіка плеще і вигукє «Хай живе Україна».

Підходимо байдоро до трибуни, на якій вже став новоприбулий з двірця Голова держави з своїм оточенням. Наша оркестра грає марш Президента. Чітко посовуються наші лави. Нараз лунає команда «На місці, стій!» Лава зупинилася. Музика стихла, прапори схилилися. Команду подав Толова Т-ва «Просвіта» п. Іван Мартинюк. Від колони виходять три українські дівчинки — Гаяля Лавриченко, Ольга Мартинюк і Тамара Туневич з гарною китицею квітів пов'язаною національними стрічками, на яких було написано по іспанськи «Панові Президентові Республіки Парагвай — від Українського Культурно-Просвітнього Т-ва». За дівчатками вийшов і секретар Т-ва п. Михайло Кушлій, який гарною іспанською мовою привітав Голову держави та перед мікрофоном виголосив текст наші подяки за гостинність, наші надії та бажання.

Голова держави широ подякував промовцеві, прийняв від дівчаток, що були вдягнені в національні убрання, китицю квітів, а колона наша рушила далі під звуки маршу «Нам поможе Святий Юрій...» Коло самого порту зустріли ми аргентинську оркестру, яка прослухали наш марш струнко і одповіла нам своїм.

Врешті під команду колона знову стала. Оркестра заграла гімн. Публіка, що нас оточувала зняла шапки. Потому секретар Т-ва знову виступив і подякував іспанською мовою всім численним присутнім за участь і допомогу, а Голова Т-ва виступив з промовою українською мовою, закінчивши вигуком «Хай живе Парагвай, хай живе його Президент!». Публіка одповіла оплесками, що довго не вдавали. На цьому і було закінчено нашу маніфестацію. Вона зостанеться в пам'яті у всіх, хто був на ній присутній.

Так в далекому Парагваю, де шумлять праліси, українські патріоти дають про себе знати, працюючи на полі національної пропаганди і виконують з честью покладене на них долею завдання.

Іван Мартинюк

Е М І Г Р А Ц І І Н І С П Р А В І У Р У М У Н І І

(Закінчення)

Правнича допомога.

Виклопотано дозволів на нове прийняття до підприємств, з яких українці-«нансеністи» були звільнені, згідно з вимогами закону про «протегування національного робітництва», — 5-ти особам.

Виклопотано «Книжок на право виконувати свій фах» для 28 осіб.

Інтервеніював Комітет перед Дирекціями ріжних підприємств, щоби вони не звільняли українців-«нансеністів» у 10-ти випадках.

Зроблено 180 інтервенцій перед міністерством внутрішніх справ та перед префектурою поліції у зв'язку з поновленням документів, у зв'язку з порядкуванням їх та з передачою на річний контроль.

Здобуто від представництва Офісу д-ра Нансена та від представництва високого Комісаріату по справах біженців у Румунії — 206 посвідок про немаєність — для звільнення українців-емігрантів від такс при поновленню документів.

Виклопотано безкоштовне приміщення до шпиталів чотирьом особам. Інтервенцій — у справі приміщення дітей до середніх шкіл зроблено 2.

Загалом інтервенцій і допомог правничого порядку зроблено — 435.

Протягом цього-ж самого часу Комітет видав поважну кількість посвідок та ріжних актів, в яких мали потребу українські емігранти та які були викликані відповідними румунськими чинниками.

Так було видано 29 посвідок про народження та охрещення на Україні (у зв'язку з одружінням, определенням дітей до школи та ін.).

30 посвідок про те, що відповідні українські емігранти не були судово карані на Україні.

30 посвідок про те, що румуни на Україні не мали обмежень у праві на працю.

Три посвідки про те, що відповідні емігранти-українці відбули на Україні військову службу.

Дві посвідки про закінчення середніх шкіл в Україні.

180 посвідок про те, що Комітет отримав документи від відповідних емігрантів українців — для здачі їх на поновлення, або на упорядкування і річний контроль.

12 посвідок про немаєність — для звільнення або для зменшення такс за документи.

Крім того Комітет виклопотав 5 віз на виїзд з Румунії з правом повороту назад.

У трьох випадках дістав дозвіл на поновлення документів для українців-«нансеністів», що мешкали в інших країнах, і зробив одну інтервенцію в справі відміни розпорядження про висилку українця-«нансеніста» з Румунії.

Загалом видано актів правничого характеру 295.

Діяльність культурно-освітня.

Протягом часу від 1-го січня 1937-го року і до 1-го червня 1939-го року, Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії, так само, як і в попередні роки, організував або патрунував:

- 1) Національні свята з вокально-музичними програмами та з відповідними викладами.
- 2) Різдвяні ялинки для дітей української колонії в Букарешті з роздачею їм подарунків та солодощів.
- 3) Курси української мови — під час літніх вакацій — для українських дітей у Букарешті.
- 4) Ріжні виклади, що відбувалися в помешканні Комітету — на наукові, історичні та фахові теми.

Матеріальна допомога емігрантам.

Матеріальна допомога Громадсько-Допомогового Комітету полягає у видачі українським емігрантам позичок та безповоротних допомог.

Головним джерелом для цієї мети, звичайно, єсть той фонд, що складається з 50 відс. сум, здобутих за марки д-ра Нансена, та який, дякуючи інтервенції Українського Комітету, Офіс д-ра Нансена передавав до роспорядимости спеціального Комітету при представництві Офісу, а тепер при представництві Високого Комісаріату у Букарешті і в якому представлені три національні групи емігрантів: українці, росіяне та вірмени.

За час від 1-го січня 1937-го року до 1-го червня 1939 року Комітет видав позичок: а) При допомозі Комітету під головуванням представника Високого Комісаріату — 116.500 лейв. Отримали ці позички 11 родин, що складалися з 35 душ.

б) з власних засобів Комітету — 119.405 лейв. Цими позичками скористалося 20 родин, що складалися з 60 осіб.

Видавалися позички для набуття терену або власної хати, для набуття машин для майстерні, для набуття тварин на ферми, для набуття ріжних сирівців то що.

У більшості випадків ці позички були вчасно погашені, завдяки чому ті-ж самі гроші мали змогу обернутися кілька раз і нові позички могли бути видані з того-ж самого фонду.

Загалом позичок видав Комітет 233.905 лейв.

Безповоротних допомог Комітет видав окремим особам:

1. На лікування, інвалідам та на ріжні потреби	20.946
2. На погреби	1.900
3. На оплату шкільних такс, на купівлю підручників та на одяг для українських школярів	19.171
4. На оплату ріжних такс, зв'язаних з поновленням та упорядкуванням документів	24.719
5. На ріжні культурно-освітні потреби, а в тому числі й на Бібліотеку-читальню при Комітеті	7.717
Разом	74.452

Крім того видав Комітет безповоротні допомоги таким організаціям:

1. Український Громаді в Букарешті на набуття терену для власної хати (терен Громада уже набула)	10.000
2. Українському Союзові Жіночі-Емігранток — для допомоги жінкам і дітям	7.500
3. Товариству Вояків б. Армії УНР у Румунії — для допомоги сиротам бувшого українського старшини	5.000
4. Комітетові імені Симона Петлюри — на будову Народнього Дому імені С. Петлюри	1.000
А разом видано організаціям	23.500
Окремим особам і організаціям безповоротних допомог Комітет видав разом 97.953 лейв.	

Поспішну й енергійну працю Комітет примушений був перевести під час останніх подій, зв'язаних з агресивним виступом Угорщини проти Карпатської України.

Комітет інтервенював перед головою ради міністрів та перед міністром закордонних справ і уряд Румунії дозволив переїзд через Румунію тим втікачам з Карпатської України, які рятувалися перед мад'ярським терором.

Делегат Комітету (полковник Г. Пороховський) був на кордоні з метою захисту інтересів нових втікачів з Карпатської України.

В цей спосіб було врятовано більше як 200 втікачів (серед яких було багато жінок і дітей).

Коли втікачі з Карпатської України виїхали з Румунії. Комітет вислав листи подяки до Румунського Уряду і до Румунського Червоного Хреста.

Заключення.

Числа, які навів Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії, у своїй докладній записці до Високого Комісару п. Емерсона — про діяльність Комітету — надзвичайно красномовні.

По-перше, з них видно, що Комітет дуже близьке приймає до серця все те, що може погіршити моральний чи матеріальний стан української еміграції в Румунії, бо не має ні одного міністерства з тих, що в тій або в іншій мірі могли б додати чи від'ємно вплинути на становище емігрантів, перед якими Комітет не інтервенював-би і не ставав-би в обороні інтересів емігрантів.

По друге, — слідна жива ініціатива, що видно по переведеній ним ріжноманітній праці та по тому фактам, що Громадсько-Допомоговий Комітет у Румунії майже єдина з українських еміграційних організацій, якій пощастило добитися того, щоби 50 відсотків з тих грошей, які вплачуються «нансеністами» в Румунії, передавалися еміграційним організаціям на сприяння допомоги цій же еміграції.

До речі кажучи, гроші, які Комітет дістає від Офісу д-ра Нансена чи від Високого Комісаріату по справах біженців йдуть виключно на сприяння благодійного-допомогового характеру.

Ні на опал чи оплату помешкання, ні на канцелярійні видатки, ні на оплату видатків, зв'язаніх з переведенням техничної праці в Комітет, ні на роз'їзди, ні навіть на Бібліотеку-читальню при Комітеті він з цих грошей не брав жадного лею.

Коли до того, що подано в звіті Комітету, додати ще велике листування, яке він переводить, як з українськими емігрантами на терені Румунії, та із ріжними українськими організаціями за-кордоном, а також і працю переведену ним у зв'язку з відвідинами Комітету тими особами, що зверталися до нього по тих чи інших справах, то можна сконстатувати, що репутація цього Комітету як одної з найбільш працездатних українських еміграційних організацій ним цілком заслужена.

А позитивне полагодження Комітетом навіть таких тяжких (в сучасних обставинах) справ — як поновлення документів для «нансеністів», що перебувають у чужих країнах, або здобуття віз на виїзд з Румунії з правом повороту до неї — свідчить про те, що ця установа, своїм тактом, поважним підходом до справ і всією свою активністю, здобула серед рішальників урядових чинників належний авторитет і довір'я.

Дмитро Геродот

З ПРЕСИ

В відомому французькому журналі «Revue des Deux Mondes» в числі з 1. X. с. р. п. Рене Піонон, в зв'язку з останніми подіями присвячує такі рядки українській національно-державній позиції, яку протягом багатьох років одстоює саме наш тижневик і об'єднані ним активно-патріотичні кола.

«Совітський уряд, — пише визначний учений і журналіст, — окупувавши своїми військами українську Галичину, ніяким побитом тим не відповів бажанням українських патріотів, які прямують до незалежності їхньої нації. Для них поневолення, з якого вони хотять визволитися, це перше за все те, яке приходить саме з Москви. Злочинна спілка германсько-російська видається найгіршим нещастям. Правительство Української Народної Республіки на чужині має на чолі своєму п. Андрія Лівицького, законного наступника Симона Петлюри, його головний орган — «Тризуб» говорив 1 вересня:

Німеччина, нападаючи на Польщу, ставить Європу і світ під загрозою несчисливих бід, безмежного нещастя й нечуваної руїни.

Як би не розгорнулися події, — українці добре знають, де їх місце в страшних і рішучих перепетіях світової драми, що надходить в жахливій грозі і бурі воєнній.

Ми — разом з Францією і Англією і Польщею.

Оддаючи себе на їх оборону, ми знаємо, що боротимемося за правду і справедливість, за право нашого власного народу на державну самостійність».

Далі, переходячи до нашого пресового бюллетеню французькою мовою, п. Рене Піонон зауважує:

«А «Bulletin de Presse Ukrainien» з 31 серпня писав пророчі слова: «Московські большевики сподіваються, скористуючи з заколоту, відняти свободу у всіх народів сусідніх з ССРР і наласти своє гідне ярмо всій скрівавленій Європі. Лише самостійна Україна здатна затримати й унешкодити московських гунів, які не нехтують жадним засобом, щоб здійснити свою аморальну політику».

Кінцевий висновок автора, цитату з якого оце вище ми навели, як зразок того, що в поважних органах французької преси починає проступати відповідне розуміння наших змагань і правильна їх оцінка, такий:

«Український селянин раніше чи пізніше зайде належним місце, як елемент консервативний і миротворчий у Східній Європі».

ФІНЛЯНДСЬКІ СПРАВИ

В час, коли московська рука зазіхає по черзі й на Фінляндію, наш Уряд вислав Урядові Суомі побажання успіху в обороні незалежності своєї країни. І ген. О. Удовиченко, висловивши через посередництво Фінляндської легації почуття симпатії подиву до рішення Фінляндського народу боронити свою землю перед зазіханням напасників, одночасно звернувся до українців, що мешкають у Фінляндії з таким закликом :

«В імені українських вояків на чужині закликаю всіх українців, що мешкають у Фінляндії, стати до розпорядимости фінляндських військових влад, щоби взяти участь у захисті шляхетної країни Суомі, яка дала вам захист і притулок.

Захищаючи волю і честь Суомі, що їй загрожує червона Москва, ви захищатимете водночас і нашу справу найсвятішу — незалежність нашої Батьківщини — України.

Віримо, що настане день, коли всі вірні українські патріоти з'єднаються під нашими старими бойовими прапорами, щоби знищити вікового ворога — Московщину — яка поневолює і загрожує поневолити сусідні народи.

Нехай живе вільна й шляхетна Фінляндія.

Нехай живе вільна Україна».

Фінляндський посол у Парижі, подякувавши за висловлені нашим урядом і ген. О. Удовиченком почуття, повідомив, що він негайно передав їх своему Урядові до Гельсінкі разом із закликом.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УРЯД І НАПАД СОВІТСЬКИЙ

Під таким заголовком «Journal de Geneve» з 28. IX. с. р. подає докладніше повідомлення про протест нашого національного уряду проти окупації Москвою західно-українських земель. Переказавши зміст того документу, газета наводить з нього нижче подане місце: «окупація цього краю совітським військом — це гірке страждання для всіх українців, що вкриває весь наш народ жалобою» і підкреслює енергійний протест українського національного уряду проти претензії Москви «протегувати» українців і запевнення, що «українці зроблять все, щоб допомогти перемозі Великої Британії, Франції і всіх народів, які прямують до свободи».

ТРІВОЖНІ ВІСТКИ

Телеграма Гаваса з Чернівців з 11 жовтня, надрукована в паризьких газетах з 12. X, передає звістку, яка «уперто кружила» в Чернівцях, що 14 проводирів українського національного руху, а рівно з послів до Сойму у Варшаві розстріляно. Ця звістка, якої поки-що не стверджено, викликало велике зворушення в українських колах».

ДОЛЯ УКРАЇНЦІВ В НІМЕЧЧИНІ

Як подає «Le Temps» з 13. X з Берліну до Цюриху повідомляють, що бувший гетьман П. Скоропадський знаходиться під домашнім арештом, а лідерів українських націоналістів, які від, давна перебувають в Німеччині, конфіновано.

ВІД УКРАЇНСЬКОГО ПРЕСОВОГО БЮРА В ПАРИЖІ

Українське Пресове Бюро в Парижі уповноважене повідомити українське громадянство про наступне :

В публікації українських націоналістів, що виходить французькою мовою в Парижі під назвою «Service d'Information Ukrainienne» («Bulletin Hebdomadaire» № 23 з 19 жовтня 1939 р.) надруковано про засновання Українського Національного Комітету в Америці під головуванням п. проф. Олександра Грановського. Тому Комітетові неначеб-то підпорядкувалися «найповажніші організації українські в Сполучених Штатах, в Канаді, в Нівденній Америці, у Франції та інших демократичних країнах».

Той же бюллетень твердить, що українські організації в Сполучених Штатах і Канаді стають «цілком натурально на чолі всього українського визвольного руху і всієї української цілітики».

Українське Пресове Бюро в Парижі зногоу зазначає, що